UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
NET BUREAU

Code No. : 73

Subject : SANSKRIT TRADITIONAL SUBJECTS (including Jyotisa/Sidhanta Jyotisa/ Navya Vyakarana, etc.)

पाठ्यक्रमः च आदर्श प्रश्नाः

टिप्पणी :

पाठ्यक्रम में दो प्रश्न-पत्र होंगे, प्रश्न-पत्र—II तथा प्रश्न-पत्र—III (भाग-A तथा B)। प्रश्न-पत्र—II में 50 बहु-विकल्पी प्रश्न (बहु-विकल्पी टाइप, सुमेलित टाइप, सत्य/असत्य, कथन-कारण टाइप) होंगे, जिनका अंक 100 होगा। प्रश्न-पत्र—III के दो खण्ड–A और B होंगे; प्रश्न-पत्र—III (A) में लघु निबन्ध प्रकार के 10 प्रश्न (300 शब्दों का) होंगे जिनमें प्रत्येक प्रश्न 16 अंकों का होगा। इनमें प्रत्येक इकाई से एक प्रश्न आन्तरिक विकल्प होंगे (10 प्रश्न, 10 इकाई से; कुल अंक 160 होंगे)। प्रश्न-पत्र—III (B) अनिवार्य होगा, जिसमें ऐच्छिक विषयों में से एक-एक प्रश्न होंगे। परीक्षार्थी को केवल एक प्रश्न (एक ऐच्छिक केवल 800 शब्दों के) करना होगा, जिसका अंक 40 होगा। प्रश्न-पत्र—III के कुल अंक 200 होंगे।

प्रश्न-पत्र—II

विषयाः —

1. फलितज्यौतिषम्
2. सिद्धान्तज्यौतिषम्
3. नव्यव्याकरणम्/व्याकरणम्
4. मीमांसादर्शनम्
5. नव्यन्यायदर्शनम्
6. सांख्ययोगौ
7. तुलनात्मकं दर्शनम्
8. शुक्लयजुर्वेदः
9. माध्ववेदान्तः
10. धर्मशास्त्रम्
11. साहित्यम्
12. पुराणेतिहासौ
13. आगमः
14. अद्वैतवेदान्तः

निम्नाङ्कितानां विषयाणां सामान्यं ज्ञानमपेक्ष्यते—

(क) वैदिकसाहित्येतिहासः, संस्कृतसाहित्येतिहासश्च

(ख) संस्कृतव्याकरणस्य मूलतत्त्वानि

UPIQPBANK.COM

(ग) भारतीयदर्शनानाम्मूलम्

(घ) भारतीयायाः संस्कृतेः सुविस्तृतपक्षाः

(ङ) अभ्यर्थिनो विशेषाध्ययनशाखायारुद्गमविकासयोरैतिह्यम्

प्रश्न-पत्र—III (A)

[कोर विभाग]

इकाई—I

नामकरणमुहूर्त्तः
चूडाकरणमुहूर्त्तः
उपनयनमुहूर्त्तः
विवाहमुहूर्त्तः
नक्षत्रपरिचयः
राशिपरिचयः
ग्रहपरिचयः
नक्षत्रराशिग्रहाणां पारस्परिकः सम्बन्धः

इकाई—II

नवविधकालमानानि
ग्रहकक्षाः
वारक्रमः
ग्रहणयोः सामान्यपरिचयः

इकाई—III

पञ्चसन्धिप्रकरणम्
समासप्रकरणम्
कारकप्रकरणम्
स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्

इकाई—IV

धर्मलक्षणम्
भावना
प्रामाण्यविचारः
वर्णाश्रमधर्माः
अशौचनिर्णयः

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

इकाई—V

द्रव्यम्
प्रमाणम्
हेत्वाभासः
पञ्चविंशतितत्त्वानि
सत्कार्यवादः
प्रकृतिपुरुषपरिचयः

इकाई—VI

पुराणलक्षणम्
पुराणभेदाः
भुवनकोशः
राजधर्माः
महाविद्याः
मुद्राः

इकाई—VII

वैदिकसाहित्यस्य परिचयः
वेदभाष्यकाराणां परिचयः

इकाई—VIII

काव्यलक्षणम्
शब्दशक्तयः
रसाः
अलङ्काराः

इकाई—IX

ईश्वरानीश्वरवादयोस्तुलना
उपयोगितावादास्तित्ववादयोस्तुलना
भौतिकवादमानवतावादयोस्तुलना

इकाई—X

वेदान्ताधिकारिविचारः
अविद्या
अध्यासः
विवर्त्तवादः
पञ्चविद्याः
अभिनवान्यथाख्यातिवादः

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

प्रश्न-पत्र—III (B)

[ऐच्छिक/वैकल्पिक]

ऐच्छिक—I

ज्योतिषम्

सभङ्गबालारिष्टयोगाः
आयुर्दायविचारः
पञ्चमभावविचारः
सप्तमभावविचारः
दशमभावविचारः
नाभसयोगाः
विवाहमेलापकम्
दशाविचारः

ऐच्छिक—II

सिद्धान्तज्योतिषम्

अहर्गणः
सावनदिनोपपत्तिः
ग्रहस्पष्टीकरणम्
उदयान्तरसाधनम्
दिक्साधनम्
भूभ्रमणम्
लग्नानयनम्
ग्रहणम्

ऐच्छिक—III

व्याकरणम्

व्याकरणाध्ययनप्रयोजनम्
स्फोटः
ध्वनिः
शब्दब्रह्मः
शब्दार्थसम्बन्धः
धात्वर्थविमर्शः
तद्धितप्रत्ययाः
कृदन्तप्रत्ययाः

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

ऐच्छिक—IV

मीमांसा

वेदानामपौरुषेयत्वम्
विधिविमर्शः
अर्थवादः
अन्विताभिधानवादः
अभिहितान्वयवादः
अपूर्वविमर्शः
श्रौतयागाः
स्मार्त्तयागाः

ऐच्छिक—V

नव्यन्यायः

पदार्थविमर्शः
प्रामाण्यवादः
शाब्दबोधप्रक्रिया
ईश्वरः
आत्मा
परमाणुकारणवादः
अभावविमर्शः
मोक्षविचारः

ऐच्छिक—VI

सांख्ययोगः

प्रमाणानि
प्रधानकारणवादः
गुणाः
मोक्षविचारः
अष्टाङ्गयोगः
समाधिः
सिद्धयः
समापत्तयः

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

ऐच्छिक—VII

तुलनात्मकदर्शनम्

भारतीयदर्शनपरम्परायाः प्रमुखसिद्धान्ताः
परिणामवादविवर्त्तवादयोस्तुलना
स्याद्वादैकान्तवादयोस्तुलना
बुद्धिवादप्रत्ययवादयोस्तुलना
नास्तिकास्तिकवादः
शून्यवादक्षणभङ्गवादयोस्तुलना
ब्रह्मसत्यं जगन्मिथ्या
भौतिकवादमानवतावादयोस्तुलना

ऐच्छिक—VIII

शुक्लयजुर्वेदः

वेदोऽखिलो धर्ममूलम्
वेदकालविमर्शः
वैदिक्यो देवताः
शुक्लयजुर्वेदवर्णितं सामाजिकञ्जीवनम्
शुक्लयजुर्वेदवर्णितं राजनैतिकं जीवनम्
ब्राह्मणग्रन्थवैशिष्ट्यम्
उपनिषद्वैशिष्ट्यम्
गृह्यसूत्रोपयोगिता
निरुक्तमहत्त्वम्

ऐच्छिक—IX

माध्ववेदान्तः

आगमानामपौरुषेयत्वम्
प्रमाणविमर्शः
ब्रह्मजीवयोर्भेदः
तत्त्वमसीति महावाक्यार्थविमर्शः
अहं ब्रह्मास्मीत्यनुभूतिवाक्यविमर्शः
स्वतःप्रामाण्यवादविमर्शः
अनिर्वचनीयख्यातिविचारः
नारायणस्य सर्वोत्तमत्वम्

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

ऐच्छिक—X

धर्मशास्त्रम्

धर्मस्रोतांसि
राजधर्माः
दायभागः
श्राद्धविमर्शः
प्रायश्चित्तविचारः
दत्तकपुत्रमीमांसा
अष्टविधविवाहाः
नारीधर्माः

ऐच्छिक—XI

साहित्यम्

काव्यप्रयोजनानि
काव्यविधाः
अभिहितान्वयवादः
अन्विताभिधानवादः
काव्यस्यात्मा ध्वनिः
रसो वै सः
वक्रोक्तिः काव्यजीवितम्
औचित्यविचारः
गुणाः
रीतिरात्मा काव्यस्य

ऐच्छिक—XII

पुराणेतिहासः

पुराणमहत्त्वम्
ब्रह्मचारिगृहस्थवानप्रस्थसंन्यासिनां कर्त्तव्यानि
नारायणस्वरूपम्
दशावताराः
मणिद्वीपवर्णनम्
श्रीकृष्णचरितम्
महाभारतकालीना सामाजिकी व्यवस्था
विदुरनीतिः

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

ऐच्छिक—XIII

आगमः

शक्तिस्वरूपं तद्भेदाश्च

शिवस्वरूपम्

प्रत्ययस्वरूपम्

बुद्धितत्वम्

अध्यासः

मंत्ररहस्यम्

आगमोपयोगिता

मोक्षः

ऐच्छिक—XIV

अद्वैतवेदान्तः

ब्रह्म

जीवः

जगत्

माया

प्रधानकारणवादनिरासः

प्रस्थानत्रयी

महावाक्यार्थः

मोक्षः

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

आदर्श प्रश्नाः

प्रश्न-पत्र—II

1. विषमवर्षेषु भवति

   (A) नामकरणसंस्कारः

   (B) चूडाकरणसंस्कारः

   (C) समावर्तनसंस्कारः

   (D) विवाहसंस्कारः

2. अधोऽङ्किताः वर्धमानक्रमेण लेखनीयाः

   घटिका ; वर्षम् ; कल्पः ; ऋतुः ; मासः ; युगः

3. पश्यन्ति सप्तमं सर्वे शनिजीवकुजा पुनः।
   विशेषतश्च त्रिदश त्रिकोण चतुरष्टमान् ॥

   उक्त पद्ये गुरोः दृष्टिस्थानानि अन्वेषणीयानि

   (A) सप्तमस्थानम्

   (B) त्रिकोणस्थाने

   (C) चतुर्थस्थानम्

   (D) पञ्चम-सप्तम-नवमस्थानानि

प्रश्न-पत्र—III (A)

1. उपनयनमुहूर्तं प्रतिपाद्यताम्।

   अथवा

   गृह पिण्डानयनं सोदाहरणं निरूप्यताम्।

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

2. व्याख्यायताम्—

'ग्रहणामष्टधा गतिः।'

अथवा

उपपाद्यताम्—

$$\frac{\text{लम्बज्या} \times \text{मध्यभूपरिधिः}}{\text{त्रिज्या}} = \text{स्पष्ट भूपरिधिः}$$

प्रश्न-पत्र—III (B)

11. जैमिनिप्रोक्ते धर्मलक्षणे अर्थशब्दस्य तात्पर्यं लिख्यताम्।

अथवा

पदार्थान्तरं शक्तिरिति—

अस्य मतस्य खण्डनं क्रियताम्।

अथवा

कारिकामिकां व्याख्यात—

असदकरणादुपादानग्रहणात् सर्वसम्भवाभावात्।
शक्तस्य शक्यकरणात् कारणभावाच्च सत्कार्यम्॥

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

Note :

There will be two question papers, Paper–II and Paper–III (Part–A & B). Paper—II will cover 50 Objective Type Questions (Multiple choice, Matching type, True/False, Assertion-Reasoning type) carrying 100 marks. Paper–III will have two Parts–A and B; Paper–III (A) will have 10 short essay type questions (300 words) carrying 16 marks each. In it there will be one question with internal choice from each unit (i.e., 10 questions from 10 units; Total marks will be 160). Paper–III (B) will be compulsory and there will be one question from each of the five electives. The candidate will attempt only one question (one elective only in 800 words) carrying 40 marks. Total marks of Paper–III will be 200.

PAPER–II

Subjects :

1. Phalita Jyotiṣam
2. Siddhānta Jyotiṣam
3. Navyavyākaraṇam / Vyākaraṇam
4. Mīmāmsā Darśanam
5. Navya Nyāya Darśanam
6. Sānkhyayogaḥ
7. Tulanātmaka Darśanam
8. Śuklayajurveda
9. Mādhvavedānta
10. Dharmaśastram
11. Sāhityam
12. Purāṇetihāsaḥ
13. Āgamaḥ
14. Advaitavedānta

Candidates will be expected to have general knowledge of the following topics :

(a) History of Sanskrit Literature—Vedic and Classical

(b) Elementary Principles of Sanskrit Grammar

(c) Fundamentals of Indian Philosophy

(d) Broad Aspects of Indian Culture

(e) Origin and development of the Group in which the candidate has specialized

UPIQPBANK.COM

PAPER–III (A)

[CORE GROUP]

Unit—I

Nāmkaran Muhūrta

Chūḍākaran Muhūrta

Upanayan Muhūrta

Vivāha Muhūrta
Nakchhatras
Rāsies
Grahas
Interrelation of Nakchhatras-Rāsies and Grahas

Unit—II

Navavidh Kālmān
Orbit of Planets
Vārkram
Describe eclipse

Unit—III

Pañch-Sandhi
Samās
Kārak
Strīpratyay

Unit—IV

Dharmalakchhṇa
Bhāvanā
Prāmāṇya Vicār
Varṇāśram Dharma
Ashauch Nirṇaya

Unit—V

Dravya
Pramāṇ
Hetvābhās
Twenty-five Tattvas
Satkāryavāda
Describe Prakṛti and Puruṣa

Unit—VI

Purāṇlakchhaṇa
Purāṇbheda
Bhuvankośa
Rājadharma
Mahāvidyā
Mudrā

Unique Pub International
UPI
UPIQPBANK.COM

VII
neral knowledge of Vedic Literature
dic Commentators

VIII
vyalakchhaṇa
bda Śakti
sa
ṅkāras

X
mparison of Īśvar and Anīśvarvāda
mparison of Upayogitāvāda and Astitwavāda
mparison of Bhautikvāda and Mānavatāvāda

dāntādhikāri Vicār
dyā
nyās
artavāda
e Vidyās
inavānyathā Khyātivāda

PAPER–III (B)

[ELECTIVE / OPTIONAL]

—I
ṣam
hangabālāriṣṭayogaḥ
rdāyavicāraḥ
chamabhāvavicāraḥ
tamabhāvavicāraḥ
amabhāvavicāraḥ
hasyogas
hamelāpak
āvicāraḥ

UPIQPBANK.C

Elective—II

Siddhānta Jyotiṣam

Aharganaḥ
Sāvandinopaptiḥ
Grahaspaṣṭīkaraṇ
Udayāntarsādhan
Diksādhan
Bhūbhramaṇ
Lagnānayana
Grahaṇam

Elective—III

Vyākaraṇam

Aims of the study of Vyākaraṇ
Sfotaḥ
Dwaniḥ
Śavdabrahmaḥ
'Śavdārtha' relation
Dhātvarthavimarśaḥ
Taddhita Pratyayaḥ
Kṛdanta Pratyayaḥ

Elective—IV

Mimāmsā

Vedānāmapauruṣeyatvam
Vidhivimarśaḥ
Arthavādaḥ
Anvitābhidhānavādaḥ
Abhihitānvayavādaḥ
Apurvavimarśaḥ
Śrautayāgaḥ
Smārtayāgāḥ

UPIQPBANK.C

—V
Nyāya
ūrthavimarśaḥ
hāṇyavādaḥ
dabodha Prakriyā
raḥ
ā
māṇukāraṇavādaḥ
āvavimarśaḥ
ṣavicāraḥ

-VI
yayogaḥ
hāṇāni
hānakāraṇavādaḥ
aḥ
avicāraḥ
ṅgayogaḥ
ādhiḥ
nayaḥ
āptayaḥ

-VII
tmaka Darśana
Principle of Indian Philosophy tradition
parison of Pariṇām and Vivartavāda
parison of Syād and Akāntavāda
parison of Budhivāda and Pratayavāda
kavāda-Āstikavāda
parison of Śūnyavāda and Chaṇvaṅgavāda
masatyaṁ Jaganamithyā
parison of Bhautikvāda and Mānavatāvāda

UPIQPBANK.C

Elective—VIII

Suklayajurveda

Vedoakhilo Dharmamūlam
Vedaḳālvimarśaḥ
Vedic Devatāḥ
Social life in Śuklayajurveda
Political life in Śuklayajurveda
Brāhmaṇagranthavaiśiṣtyam
Upaniṣadhavaiśiṣtyam
Gṛhyasūtropayogitā
Niruktamahatvam

Elective—IX

Mādhvavedānta

Āgamānāmpauruṣeyatvam
Pramāṇavimarśaḥ
Brahma and Jeeva
Tatvamasi Mahābhākyārthavimarśaḥ
Ahaṃ Brahmāsmītyanubhūtibhākyavimarśaḥ
Svataḥ Prāmāṇyavādavimarśaḥ
Anirvachaneeyakhyātivicāraḥ
Nārāyaṇasya Sarvottamtvaṃ

Elective—X

Dharmaśāstram

Dharmasrotāṅsi
Rājdharmaḥ
Dāyabhāgaḥ
Śhrādhavimarśaḥ
Prāyaśchittavicāraḥ
Dattakputramīmānsā
Aṣtavidhavibāhaḥ
Nārīdharmaḥ

UPIQPBANK.C

—XI
yam
yaprayojanāni
yavidhāḥ
ihitānvayavādaḥ
itābhidhānavādaḥ
yasyātmā dhvaniḥ
o bai saḥ
roktiḥ kāvyajīvitam
hityavicāraḥ
ṇaḥ
rātmā kāvyasya

—XII
etihāsaḥ
portance of Purāṇas
duties of Brahmacāri Gṛhastha Bānaprastha and Sanyāsī
āyaṇswarūpam
āvatāraḥ
ṇidveepvarṇanam
ee Kṛṣṇacharitam
social status of Mahābhārata
urnītiḥ

—XIII
aḥ
tisvarūpaṁ and its kind
aswarūpaṁ
yayasvarūpaṁ
dhitattvam
yāsaḥ
ntrarahasyam
mopayogitā
kṣaḥ

Unique Publication International
UPI
UPIQPBANK.C

Elective—XIV

Advaitavedāntaḥ

Brahma
Jīvaḥ
Jagat
Māyā
Pradhānkāraṇbādnirāsaḥ
Prasthānatrayee
Mahāvākyārthaḥ
Mokṣaḥ

★ ★ ★

UPIQPBANK.C